

basic education

Department:
Basic Education
REPUBLIC OF SOUTH AFRICA

**NASIONALE
SENIOR SERTIFIKAAT**

GRAAD 12

LANDBOUBESTUURSPRAKTYKE

FEBRUARIE/MAART 2014

MEMORANDUM

PUNTE: 200

Hierdie memorandum bestaan uit 11 bladsye.

AFDELING A**VRAAG 1**

1.1	1.1.1	D ✓✓		
	1.1.2	C ✓✓		
	1.1.3	B ✓✓		
	1.1.4	A ✓✓		
	1.1.5	B ✓✓		
	1.1.6	C ✓✓		
	1.1.7	A ✓✓		
	1.1.8	B ✓✓		
	1.1.9	C ✓✓		
	1.1.10	D ✓✓		(10 x 2) (20)
1.2	1.2.1	J ✓✓		
	1.2.2	D ✓✓		
	1.2.3	A ✓✓		
	1.2.4	F ✓✓		
	1.2.5	L ✓✓		
	1.2.6	I ✓✓		
	1.2.7	C ✓✓		
	1.2.8	K ✓✓		
	1.2.9	E ✓✓		
	1.2.10	H ✓✓		(10 x 2) (20)
1.3	1.3.1	Grondreinerings ✓		
	1.3.2	Wind ✓		
	1.3.3	Beplanning ✓		
	1.3.4	Arbeid ✓		
	1.3.5	Beheerde ✓		
	1.3.6	Besluitneming ✓		
	1.3.7	Depositostrokies ✓		
	1.3.8	Veiling ✓		
	1.3.9	Versuikering ✓		
	1.3.10	Bestanddele ✓		(10 x 1) (10)

TOTAAL AFDELING A: 50

AFDELING B**VRAAG 2: DIERE- EN GEWASPRODUKSIE**

- 2.1   2.1.1   **Vier basiese data-items benodig**
- Grondeienskappe ✓
  - Topografiese data ✓
  - Klimaatinligting ✓
  - Huidige boerderypraktyke ✓
  - Toekomstige idees vir die plaas ✓
  - Die geskiedenis van die plaas ✓
- (Enige 4)   (4)
- 2.1.2   **Gronddata om in te samel**
- Grondreeks ✓
  - Grondtipe ✓
  - Grondtekstuur ✓
  - Grondstruktuur ✓
  - Graad van erosie ✓
  - Lengte en skuinste van helling ✓
  - Huidige grondbeperkinge ✓
- (4)
- 2.1.3   **Vier funksies van grond in die produksieproses**
- Grond stoor en stel water vry vir die gebruik deur plante deur middel van kapillêre water ✓
  - Grond laat lugbeweging toe vir respirasie van plantwortels en mikro-organismes ✓
  - Grond stel plantvoedingstowwe vry vir absorpsie deur plantwortels ✓
  - Grond dien as groeimedium vir plante ✓
  - Grond dien as bron van grondstowwe ✓
- (Enige 4)   (4)
- 2.1.4   **Grondwater**
- Gebonde water ✓
  - Kapillêre water ✓
  - Higroskopiese water ✓
  - Gravitasiewater/syferwater ✓
- (4)

- 2.2 2.2.1 **Drie faktore wat hoeveelheid kapitaal benodig beïnvloed**
- Grondpryse ✓
  - Aard van boerderyaktiwiteite in bedryf ✓
  - Grootte van die besigheid ✓
  - Produksiemetodes ✓
  - Kapasiteit van die onderneming ✓
  - Pryse van toerusting ✓
  - Pryse van produksie-elemente ✓ (Enige 3) (3)
- 2.2.2 **Faktore wat die terugbetaling van lenings beïnvloed**
- Inkomste ✓
  - Vaste verantwoordelikhede/uitgawes ✓
  - Rentekoers ✓
  - Leningstydperk ✓ (Enige 2) (2)
- 2.3 2.3.1 **Twee probleme in gevallestudie**
- Nie genoeg werkers gedurende spitsstye nie ✓
  - Werkers is nie besig nie/onproduktief gedurende sekere tye van die jaar ✓ (2)
- 2.3.2 **Piek periodes**
- Lamseisoen ✓
  - Oesperiodes ✓
  - Skoffeltydperk ✓ (3)
- 2.3.3 **Drie moontlike oplossings**
- Personeel moet oortyd werk gedurende spitsstye in die jaar ✓
  - Ekstra werkers moet gedurende spitsstye gehuur word ✓
  - Boere kan belê in masjinerie ✓ (3)
- 2.4 2.4.1 **Vyf algemene funksies van plaasbestuurder**
- Beplanning ✓
  - Organisering ✓
  - Koördinerings ✓
  - Implementering ✓
  - Leiding ✓
  - Kontrole/evaluering ✓
  - Besluitneming ✓
  - Kommunikasie ✓ (Enige 5) (5)
- 2.4.2 **Stappe in besluitneming**
- Stap 1: Beskryf/identifiseer die probleem/doelwit ✓
  - Stap 2: Identifiseer alle moontlike oplossings ✓
  - Stap 3: Evalueer alle moontlike oplossings ooreenstemmend met hul voordele en nadele ✓
  - Stap 4: Kies die beste oplossing ✓ (4)
- 2.4.3 **Akkumulatiewe aard van besluitneming**
- 'n Besluit wat 'n persoon maak sal die volgende uitkoms beïnvloed ✓ (1)

- 2.5   2.5.1   **Tipe boerderystelsel van boer A**
- Ekstensiewe boerdery ✓ (1)
- 2.5.2   **Tipe boerderystelsel van boer B**
- Intensiewe boerdery ✓ (1)
- 2.5.3   **Motivering van VRAAG 2.5.2**
- Hoë kapitale investering/belegging ✓
  - Hoë uitset op 'n klein stukkie grond ✓
  - Groot aantal diere op 'n klein area ✓
  - Voer van diere met 'n voermengsel ✓ (4)
- 2.5.4   **Boerderymetode**
- Voerkraal ✓ (1)
- 2.6   **Sigbare aspekte om te evalueer**
- Plantbedekking ✓
  - Gronderosie ✓
  - Verdringing deur indringerplante ✓
  - Bos/onkruid indringing ✓ (4)
- [50]**

VRAAG 3: REKORDHOUDING, FINANSIËLE STATE EN ENTREPRENEURSKAP

- 3.1 3.1.1 **DRIE voorvereistes van 'n goeie plaasrekord**
- Rekordering moet akkuraat/geloofwaardig wees ✓
  - Inligting (data) moet maklik verkry/opgeroep kan word ✓
  - Dit moet duidelik/gebruikersvriendelik wees ✓
  - Dit moet op datum wees ✓
- (Enige 3) (3)

- 3.1.2 **DRIE stappe in die ontwikkeling van 'n inventaris**
- Step1: Doen 'n fisiese telling van alle eiendom in die boerdery ✓
  - Stap 2: Evalueer die eiendom en bepaal die huidige markwaarde ✓
  - Stap 3: Stel 'n sluitingsinventaris op aan die einde van die jaar ✓
- LET WEL: Volgorde is belangrik.** (3)

3.2.1

'n Staafgrafiek oor die werkers se salarisse tussen 2005 en 2010

Rubriek vir merk

- Opskrif ✓
  - Korrekte y-as benoeming ✓
  - Korrekte x-as benoeming ✓
  - Grafieke korrek ✓
- (4)

- 3.2.2 **DRIE faktore vir vinnige salarisverhoging van 2008 tot 2010**
- Instelling van arbeidswette/regulasies ✓
  - Demokratiese bedeling van 1994/meer werkers in bestuursposisies ✓
  - Erkenning van plaaswerkers deur die Departement van Arbeid ✓
  - Beleid oor minimum lone ✓
  - Meer vaardige werkers ✓
  - Vakunievorming/bedingingsmag van die plaaswerkers ✓
- (Enige 3) (3)
- 3.2.3 **Bereken verhoging van werkers se salarisse as 'n persentasie (2009 tot 2010)**
- $R1\ 900,00 - R1\ 500,00 = R400,00$ ✓
  - $\text{Verhoging \%} = \frac{400}{1\ 500} \times 100$ ✓
= 26,27% ✓
- Of**
- $\text{Verhoging \%} = \frac{1\ 900,00 - 1\ 500,00}{1\ 500,00} \times 100$
= 26,27% (3)
- 3.3 **Metodes van geldelike betaling**
- Kontant ✓
  - Tjek ✓
  - Bankdeposito ✓
  - Internet/bankoorboeking ✓
- (4)
- 3.4 3.4.1 **Netto wins van boer A**
- $R67\ 100,00 - R51\ 000,00$ ✓ = R16 100,00 ✓ (2)
- 3.4.2 **Netto wins van boer B**
- $R61\ 700,00 - R50\ 000$ ✓ = R11 700,00 ✓ (2)
- 3.4.3 **Meer suksesvolle boer en TWEE redes**
- Boer A is meer suksesvol ✓
  - Maak 'n groter wins/Netto wins is hoër as die van boer B/ boer B se netto wins is laer ✓
  - Boer B se voerkoste is hoër/verkope van afvalstowwe is laer ✓
  - Boer A is 'n beter bemarker van afvalstowwe ✓ (Enige 2 redes) (3)
- 3.5 3.5.1 **VIEN hoofkenmerke van Kontantvloeiëbegroting**
- Behels kontant transaksies alleenlik ✓
  - Inkomste en uitgawes word in die werklike maand waarin dit plaasvind aangeteken teenoor die onderskeie aktiwiteite ✓
  - Die tydgleuf waarin kontant ontvang of uitgegee word, het 'n invloed op die bankbalans ✓
  - Word gewoonlik opgestel vir 'n seisoen of een jaar ✓ (4)

3.5.2 VIER belangrike redes vir 'n Kontantvloei-begroting

- Dui aan waar en wanneer geld benodig word vir enige onderneming ✓
- Dui die bron van geld vir die besigheid aan ✓
- Evalueer die lening wat deur die plaas benodig word ✓
- Bepaal die kredietwaardigheid van die plaas ✓
- Beskerming teen die misbruik van fondse ✓
- Bepaal die vermoë van die boer om die korttermyn verpligtinge na te kom teenoor finansiële instellings/terugbetalings op bankrekeninge ✓

(Enige 4) (4)

3.6 Redes vir 'n besigheidsplan

- Dit kan die groep help om hul kompeterende voordeel te bepaal, beskryf en te verfyn ✓
- Besigheid assisteer in 'n rigting sodat die doelwitte en doelstellings bereik word ✓
- Kan hulle help in die bestuur van risiko's sowel as die daarstel van 'n stel prioriteite om besluite te kan neem ✓
- Dui die posisie van die besigheid in die hede aan, waarheen die besigheid op pad is en ook hoe om daar uit te kom ✓
- Help om geld meer wyslik aan te wend deur aksies en rigting te prioritiseer ✓
- Kan help in die identifisering en voordeel trek uit geleenthede ✓
- Meewerk in die verduideliking van rolle en kommunikasie te verbeter tussen lede van die groep, werknemers en familieledes ens. ✓
- Nodig om kapitaal van 'n finansiële instelling te verkry ✓

(Enige 6) (6)

3.7 3.7.1 Bates

- Enigiets van waarde ✓
  - In die besit van 'n besigheid/op die plaas ✓
- OF**
- Uitstaande skuld wat ander mense die plaas skuld ✓
  - Enigiets wat die boer besit ✓

(2)

3.7.2 Laste

- Die totale waarde van eise ✓
  - Oor die bates van die besigheid deur verskeie verskaffers ✓
- OF**
- Enige uitstaande rekeninge ✓
  - In die boerdery wat die boer besit ✓

(2)

3.7.3 Produkinkomste

- Alle inkomste ontvang ✓
- Wat verband hou met daardie produk ✓

(2)

3.8 DRIE redes vir terugstuur van 'n item

- Verkeerde/foutiewe item ontvang ✓
- Stukkende/gebreekte/defektiewe item ontvang ✓
- Besigheid ongelukkig met die item ✓

(3)

[50]

VRAAG 4: OES, WAARDETOEVOEGING, BEMARKING, AGRITOERISME EN BEDRYF

- 4.1 **Redes vir meer effektiewe oesinsameling deur stroper**
- Stroper kombineer verskillende take ✓ wat insluit sny, sortering en skoonmaak terselfdertyd ✓ (2)
- 4.2 4.2.1 **Identifiseer bestuursproses**
- Bemarking/marknavorsing ✓ (1)
- 4.2.2 **VIER belangrike faktore in die fisiese funksies van bemarking**
- Sortering ✓
  - Storing ✓
  - Gradering ✓
  - Vervoer ✓
  - Prossering ✓
  - Verpakking ✓
  - Verspreiding ✓ (Enige 4) (4)
- 4.3 **Sigbare kriteria vir die gradering van geoeste gewas**
- Grootte van die drag ✓
  - Kleur van die drag ✓
  - Beskadiging aan die gewas ✓
  - Vorm van die drag ✓
  - Varsheid van die gewas ✓
  - Siektes/plae ✓
  - Stadium van ontwikkeling ✓
  - Skoonheid ✓
  - Besoedeling/vreemde sade ✓ (Enige 4) (4)
- 4.4 4.4.1 **VIER kritieke komponente in ontwerp van verpakkingsmateriaal**
- Vorm wat die produk sal beskerm ✓
  - Uitstaande kenmerke trek die mense se aandag/Handelsmerk/produk herkenning ✓
  - Maklik om inligting op te druk ✓
  - Eienskappe wat dit maklik hanteerbaar maak ✓
  - Koste effektief ✓
  - Inligting verskaf aan verbruikers ✓ (Enige 4) (4)
- 4.4.2 **DRIE tipes verpakkingsmateriaal**
- Plastiek ✓
  - Karton ✓
  - Polistireen ✓
  - Blik ✓ (Enige 1) (3)

- 4.5 4.5.1 **Toepassing van poelstelsel**
- Produkte van verskillende boere word saamgepoel/saamgegooi ✓
  - Produkte word saam behandel/gehanteer ✓
  - Produkte word as eenheid gestoor/verkoop ✓
- (3)
- 4.5.2 **VIËR voordele van koöperatiewe bemarking**
- Boere hoef nie hul eie stoor of verpakkingsaanlegte te bou nie ✓
  - Produseerders ontvang die gemiddelde prys van al die verkope gedurende 'n spesifieke jaar ✓
  - Produseerders ontvang 'n gewaarborgde prys wat hul finansiële sekuriteit gee ✓
  - Verseker ordelike en effektiewe bemarking ✓
  - Vereenvoudig bestuur en boekhouding ✓ (Enige 4)
- (4)
- 4.6 4.6.1 **DRIE metodes van preservering om organismes uit te skakel**
- Deur verhitting ✓
  - Deur filtrasie ✓
  - Deur UV-ligbestraling ✓
- (3)
- 4.6.2 **VIËR metodes van preservering om groei van mikro-organismes te inhibeer**
- Verkoeling ✓
  - Verhoog osmotiese druk ✓
  - Droging/ontwatering ✓
  - Verlaag die pH deur die byvoeging van 'n suur ✓
- (4)
- 4.7.1 **Afdeling van landbou aangespreek**
- Agritoerisme/Wildboerdery ✓
- (1)
- 4.7.2 **Hoofdoel van wildboerdery**
- Toerisme ✓
  - Jag of inoes van vleis ✓
  - Teling ✓
  - Bewaring ✓
- (4)
- 4.7.3 **GROOT VYF diere**
- Olifant ✓
  - Renoster ✓
  - Leeu ✓
  - Luiperd ✓
  - Buffel ✓
- (5)

- 4.8   4.8.1   **DRIE voordele van plaashekbemaking**
- Geen vervoerkoste ✓
  - Produkte word deur die boer self verkoop/geen middelman of agent nie ✓
  - Meer geskik vir kleinboere ✓
  - Nie nodig om produkte te gradeer ✓ (Enige 3) (3)
- 4.8.2   **TWEE nadele van plaashekbemaking**
- Die boer sal die plaaslike prys vir die produkte moet aanvaar ✓
  - Die boer is nie noodwendig goed geleë om die produkte te verkoop nie ✓ (2)
- 4.9   **DRIE faktore van besluitneming op die funksionaliteit van die plaas**
- Die spoed waarmee die besluit geneem word ✓
  - Die graad van akkuraatheid waarmee die besluit geneem word ✓
  - Die aanvaarbaarheid van die besluit deur almal wat daardeur geaffekteer word ✓ (3)
- TOTAAL AFDELING B: 150**
GROOTTOTAAL: 200